
 Публікації

Ганна СОКІЛ

 ДВА ДОКУМЕНТИ
 В ПАМ'ЯТЬ ОСИПА РОЗДОЛЬСЬКОГО

 Hanna SOKIL. Two Documents in the Memory
 of Osyp Rozdol's'kyj.

Ім'я Осипа Роздольського (1872-1945), невтомного збирача усної народної творчості, посідає чільне місце в історії української фольклористики кінця XIX — середини XX ст.

Уродженець с. Доброводи (нині Збаразького району Тернопільської області), дитинство провів на Львівщині в с. Берліні (тепер с. Хмільове Бродівського району). Після закінчення Бродівської гімназії навчався у Львівському університеті. Викладав у гімназіях Коломиї, Перемишля, Львова, поєднуючи педагогічну працю з фольклорно-етнографічною та перекладацькою.

Уся творча діяльність О.Роздольського тісно пов'язана з Науковим товариством ім. Шевченка у Львові, у видавництві якого вийшли у світ численні публікації його записів. Згодом був старшим науковим співробітником Інституту фольклору у Львові (зараз Інститут народознавства НАН України), де працював до кінця свого життя.

Фольклористичний доробок О.Роздольського вирізняється масштабністю як у просторовому, так і в кількісному відношеннях. Він обстежив регіони Бойківщини, Гуцульщини, Волині, Поділля, Покуття, Буковини, Наддніпрянської України. Крім друкованих матеріалів залишив багато досі неопублікованих, здебільшого пісень, зразків. Так, у відділі рукописів ІМФЕ ім. М.Рильського НАНУ в Києві тільки фонд 40-1 налічує 99 одиниць збереження загальною кількістю 9645 аркушів. Там же знаходяться інші його фольклорні джерела (ф. 28-3, 34-2, 34-3). А якщо додати ще дев'ять одиниць збереження матеріалів словникового характеру, чималу перекладацьку спадщину, то перед нами вирисовується воістину велична постать, гідна уваги.

Півстоліття відділяє нас з того часу, коли його не стало — 27 лютого 1945 р. Втрата О.Роздольського болем відгукнулась у колі співвітчизників. У некрологах сповіщалося про великі його заслуги перед українською наукою. Крім опублікованих матеріалів про цю трагічну подію, серед архіву О.Роздольського віднайдено машинопис І.Свенціцького "Пам'яті Осипа Роздольського" та записку Ф.Колесси до дружини

покійного Ольги Роздольської, збережені її родичкою О.Паляницею, за що висловлюємо їй щирю подяку.

Що стосується тексту І.Свенціцького, то з нього досить зримо постає творчий портрет О.Роздольського. Оскільки він, очевидно, був офіційним, то в ньому проглядаються окремі дифірамбічні нотки в бік радянської влади, хоча, як відомо, обидва вчені не мали до неї аж ніяких симпатій, бо ж самі в різний час опинялись під пресом комуністичної машини.



Осип Роздольський (1872-1945).

Публікуючи їх вперше без будь-яких змін, складаємо тим самим данину пам'яті справжньому цінителю і знавцю національної культури.

28.II.1945.

Високоповажана Пані Доброводи!

Тяжко вразила нас усіх пресумна звістка про ненадійну смерть Вашого Мужа. Як і Осипа, тим більше, що Він був моїм товаришем з університетських студій в часі учительської служби в Академічній гімназії — тепер товаришував з нами в Інституті Фольклору.

В тяжкій смутку прошу прийняти і Вашій шановній Дочці Марії передати вислови нашого сердечного спочування. Прикро мені, що страшні клопоти з помешканням в осені накладаних праці в Академії, Музею й Університеті не дали мені змоги продовжувати фонографічні записи і що я не мав можливості побачитися з Покійним перед Його смертю, яка випала для нас усіх так несподівано. Тепер я надто ослаблений, щоби могли навідатися до В[исоко] пов[ажаного] Панства в сьогоднішню негоду. Прошу ласкаво вибачити і остаю з правдивою пошаною

Ф.М. Колесса з ріднею

Р.С. Якщо в[исоко] п[оважане] Панство потребували б якої помочі або прислуги, прошу переказати через наших делегатів.

Ф.К.

На звороті напис:

“Високоповажана Пані Професорова О.Роздольська у Львові вул.Супінського, 19.”

ПАМ'ЯТІ ОСИПА РОЗДОЛЬСЬКОГО

Проводимо і пращаємо в далеку путь, з якої немає вороття у нинішню хвилину, хіба тільки завтра через вічність невмирущих слідів задля живого творчого духа людства — мужа хрустального характеру, прекрасного педагога, доброго знавця народної усної словесності, справжнього естета краси української мови. Відійшов він у цю путь на заклик сумовитого юнака з похиленим світочем життя, що з'явився в тяжкій хвилі страждань недуги і сказав йому: “Іди за мною туди, де немає ні болізни, ні страждання, де є всім трудникам, страдальникам вічний мир і упокій, бо смерть є найкращим лікарем усіх болізей — *ἀλλ' ἐστὶ ὁ θάνατος λῶστος ἰατρός πάντων τῶν νόσων*” І відійшов він успокоєний від турбот і скорбот сірих буднів, з їх невдачами, тяжкими перешкодами і повних незнання грядучого — у царство тіней, для мандрівки у безмежних просторах вічного життя, невмиручого космосу зо всіма прекрасними можливостями що хвиля то нового життя.

Покійний був по фаху класичний філолог. Заняття творами класичної літератури, соняшної Еллади і прастарого Риму, з їх гармонійністю між формою і змістом, з їх закономірністю міри і співучого ритму стиха, з їх висмакованою геніями живого слова мовою, з їх глибоко продуманим, прочутим і пережитим змістом переданої людству скарбниці думок і поетичних творів, з їх абсолютною красою усіх родів мистецтва — розвинули в ньому його природні прикмети точности, критицизму і поведінки. Зразки літературних творів класичного світу, з їх могутньою красою задумав він передати широким колам

українського народу в добрих перекладах деяких грецьких трагедій та в складеному ним греко-українському словнику. Умовини західно-українського життя до приходу побідної Червоної Армії літом 1944 р. не давали ніякої змоги видати готові праці покійного. Нині маємо повне право надіятися, що уряд УРСР з найвищими представниками, носіями і творцями української літературної мови на чільних місцях свого складу, осушить мрію і плоди праці усього творчого життя Осипа РОЗДОЛЬСЬКОГО. Ми знаємо його учнів і їх близьке відношення до літератури класичного світу: вони теж понесуть іскри любови для прекрасного і невмиручого, що в серцях майбутніх вибранців нового наростаючого покоління зможуть зажеврити постійним вогнем любови і творчого захоплення красою того могутнього слова, що в його глибинах заховалися вселюдські почування, а в його висотах сяє невмируща мудрість людства, яка постійно каже нам — “немає нічого нового під сонцем, *nil novi sub sole, πάντα ῥεῖ*”¹.

Покійний використав у своїй українській мові основи краси класичної літератури з її незвичайною річевістю, зв'язаністю вислову і прозорістю будови твору. Він зладив ряд німецьких перекладів окремих писань українських письменників свого часу — Франка, Лесі Українки, Стефаника ..., щоби показати світові зразки краси класичного письменства України.

Для української мови заслужився Він зібранням на валики фонографу майже трьох тисяч зразків говірок Брідщини, Поділля, Львівщини та дещо з Чернігівщини і Північної Полтавщини. Цей мовний матеріал початку ХХ віку переніс Він у записи, в яких дослідники історичної діалектології зможуть найти не одно дуже цінне явище. Тому то Інститут Мовознавства Відділу Академії Наук УРСР у Львові вшанував пам'ять Покійного на першу вістку про його смерть.

Прощаємось з Покійним у тому переконанні, що плоди його творчої праці остануть назавжди поважним вкладом у розвиток української мови і українського мовознавства. Ось чому, прощаючись з ним, ми свідомі великої істини: сьогодні Він відійшов від нас, завтра ми підемо тою ж самою путтю, бо він говорить до нас проречество — *temento mori, hodie mihi — cras vobis*², але з могил землі виростає завжди нове життя.

Прощай, бувай, до стрічі у вічності і в радісній свідомості невмиручості творчого життя.

Львів, 2.Ш.1945 р. СВЄНЦІЦЬКИЙ І.

¹Немає нічого нового під сонцем, все минає.

²Пам'ятай про смерть, сьогодні мені — завтра вам.